

Eskabideak eta ekinbideak

Euskal botere publikoen erantzukizuna da euskararen normal-kuntz plangintza orokorra egitea.

Talde teknikoen eginkizuna da horretarako azterketak burutzea eta ibilbidea markatzea.

Organismo herritarren betekizuna da Herriaren hizkuntzaren normalkuntzarako plangintza bultzatzea, horretan partehartzea eta hori kontrolatzea.

Herriaren ekintza da euskararen normalkuntza.

Dossieraren hirugarren parte honetan bateratzen, laburbiltzen eta formulatzen dira euskararen normalkuntzarako eta plangintzarako:

— Abiaburu nagusiak hamar puntutan: funtsezko baieztapenak.

— Kultur sailen eta gizarte-sektoreen *eskakizun* orokorrak eta sektorialak, Euskal Herriko administrazio eta botere publikoiei egiten zaizkienak.

— EKBren jokabiderako oinarriak eta *ekinbidearen* ardatzak: Herri-dinamikaren bidea.

1. EUSKARAREN PLANGINTZAREN ABIABURUAK

1.1. Euskararen egoera diglosikoa

Euskararen egoera diglosikoa mendeetako hizkuntz ordezkapen-politikaren ondorioa da. Politika zentralista eta estatalistaren barruan ulertzen da ordezkapen-prozesu historiko hori.

Euskararen ordezkapena klase gainartzaileen kultur projektua-rekin bat ibili da historian zehar. Horregatik, horren kontrako politikak, indar herritarren protagonismoa eskatzen du.

Oraingo Euskal Herriko hizkuntz egoera diglosikoa ez da, bezaz, egoera orekatua, gatazkakoa baizik. Edonolako hizkuntz normalkuntzarako politikak oinarri hau behar du: ordezkapen-politika eta -prozesuaren kontra, euskararen berreskurapena, besteren artean Euskal Herriari zor zaion ordain historiko gisa. Ez da onartzen Euskal Herriaren oraingo hizkuntzazko egoerari eusteko politika (elebitasuna), euskararen berreskurapen nazional, sozial eta pertsonal osoa helmugatzat daukan normalkuntz politika baizik.

1.2. Euskal Herriaren hizkuntza nazionala

Euskara du Euskal Herriak bere hizkuntza nazionala: bere ezaugarriarik nagusiena eta bere batasuna funtsean oinarritzen duena. Gaztelania eta frantsesa ditu Euskal Herriak bere nazioarteko lehen hizkuntzak.

Baieztapen hori ez da bihozkor, borondatezko eta sinboliko hutsa, Herri honen historiaren berrespena eta etorkizun politikoa-ren helmuga baizik.

Euskal Herriaren berreraikuntza nazional eta sozialean arazorik behinen-behinen da euskararen berreskurapen osoa. Alderdi politiko eta erakunde sozial guztien barnean dago euskararen arazo nazionala, nahiz eta euskara ez izan inolako talde politiko edo sozialen monopolioa. Hala ere, euskararen normalkuntza ez da apolitikoa; Herri honen prozesu sozio-politikoari loturik dago: horren askapen-prozesuaren oinarrian dago euskararen berreskurapen osoa.

1.3. Lurraldetasun-printzipioa

Euskara da Euskal Herriko hizkuntza ofiziala.

Euskararen estatutu juridikoa lurraldezkoa da, Euskal Herri osoko hizkuntza nazionala eta ofiziala denez. Euskaldun guztiak daude euskara jakitera behartuak eta hori erabiltzeko eskubidea dute.

Printzipio horrek berdin balio du estatuak Euskal Herrian dituen administrazio eta zerbitzuetarako ere.

Euskal Herria bi estatutan banatua dagoen bitartean, gaztelaniak Hegoaldean eta frantsesak Iparraldean estatutu pertsonala izango dute. Alde bakoitzeko euskaldunek eskubidea dute, beraz, gaztelania edo frantsesa jakiteko eta erabiltzeko beren lurraldean.

Printzipio dinamiko horren arabera, euskararen lehenetsuneko erabilera hedatuz joango da administrazio publikoaren alor eta maila guztietan, zona eta eskualde ezberdinen arabera, Euskal Herri osoko administrazioeko lehen hizkuntza eta beharrezko hizkuntza bihurtzeraino.

1.4. Euskararen berreskurapen osoa

Euskal Herriko hizkuntz normalkuntzako politikaren helburua ez da elebitasuna, eta bai euskararen berreskurapen osoa: nazionala, soziala eta pertsonala.

Euskal gizartearen sektore guztietara eta kulturako sail eta maila denetara zabaltzekoak dira euskararen funtzioak, inolako diglosiarik gabe.

Euskararen berreskurapena osoa eta benetakoa izango bada, berriz, ez da aski horren estatutu juridiko egokia edota horren aldeko eskubide formalak aldarrikatzea; ez da nahikoa horren erabilera instituzionalak segurtatzea (administrazio publikoan, irakaskuntzan eta komunikabide sozialetan). Euskararen *erabilera* soziala eta kulturala da berreskurapenaren ezaugarria; horretara jo behar du euskararen normalkuntz politikak.

Berreskurapen osoaren politika ez da euskara hutsaren politi-

ka —edota erdararen ordezkapen (kontra-ordezkapen) soilarena—, eta bai euskararen lehentasun erabatekoarena.

1.5. Euskara eta euskal kultura

Kultura osoa eta maila guztietakoa euskaraz landuz bakarrik lor daiteke euskararen berreskurapen osoa, Euskal Herriaren eta herritar bakoitzaren kultura adierazteko eta bizitzeko baliagarria eta erabilia izango denean euskara.

Horregatik euskararen normalkuntzarako politikak euskarazko kultura osoaren normalkuntz politika eskatzen du, kultur sail guztiak kontutan edukiko dituen eta horien arteko lotura zainduko duena.

1.6. Euskararen normalkuntzarako plangintza orokorra

Euskararen normalkuntzarako behar-beharrezkoa da plangintza orokorra. Horren erantzukizun nagusia Euskal Herriko administrazio publikoarena da. Euskararen berreskurapen osorako politika arrazional eta ekinak, plangintza orokorra eskatzen du, arazoa bera globala delako. Maila guztietako administrazio publikoek hartu behar dute parte plangintza horretan, era koordinatuz.

Euskal Herrirako proiektu politiko (nazional, sozial eta kultural) osoaren barruan bakarrik egin daiteke euskararen normalkuntzarako plangintza egokia.

1.7. Euskal Herri osoaren batasuna

Euskararen normalkuntzarako plangintzak Euskal Herria bere osotasunean hartu behar du. Horregatik behar-beharrezkoak dira Komunitate Autonomoko, Nafarroako eta Iparraldeko Administrazio publikoen arteko akordioak, Euskal Herriaren batasun politikoa eta administratiboa egiten ez den bitartean.

Euskal Herri osorako plangintza eta politika bakarra egiterik ez dagoen bitartean, Euskal Herri osoari begiratu behar dio edozein plangintzak.

1.8. Marko juridiko eta instituzional berria

Euskal Herriaren oraingo egoera legal eta administratibo zati-katu eta ezberdinduan, ezinezkoa da euskararen berreskurapen nazionalerako plangintza eta politika egokirik egitea.

Era berean, Euskal Herriaren hiru zatietako (Komunitate Au-tonomoko, Nafarroako eta Iparraldeko) egoera juridiko eta insti-tuzionalek ez dute biderik ematen horietako bakoitzean ere euska-raren normalkuntzarako eta berreskurapenerako plangintza eta politika egokiak egiteko.

Beharrezkoa da, beraz, Euskal Herri osorako marko juridiko, administratibo, instituzional eta politiko berria. Benetako demo-kraziaren ondorioa besterik ez da, azken buruan, euskararen nor-malkuntza.

1.9. Euskararen normalkuntza eta herria

Euskararen normalkuntzarako eta berreskurapen osorako edo-zein plangintza eta politika egokiren erdigunea herriak berak izan behar du: Herriarena delako euskara, herriak eta herritarrek euskara erabiltzea delako haren azken helburua, eta indar herrita-rrak direlako berreskurapenaren eragilerik funtsezkoenak. Dina-mika herritar zabal eta ekinaren barruan bakarrik lortu ahal izango da euskararen berreskurapena eta normalkuntza.

Horregatik euskararen normalkuntzarako plangintzak eta po-litikak herri-dinamika horretan oinarritu behar du etengabe, bate-tik, eta hori bultzatzera, indartzera eta koordinatzera jo behar du, bestetik.

Euskararen normalbidearen hasieran eta bide osoan egon behar duen herriaren sentsibilizazioak eta horretarako kanpainak ez dute herria subjektu hartzailetzat bakarrik hartu behar; eskuhartzaile

aktiboa eta eragilea izan behar du horretan ere herriak, sentsibilizazio-kanpainak horiek beren helburuak beteko badituzte: hau da, herriaren jaberazpena euskarari buruz, horren mobilizazioa euskararen alde, horren konpromisoa euskararen berreskurapenari begira, horren organizazioa eta koordinazioa.

1.10. Herri-organismoen eskua plangintzan

Euskararen eta euskal kulturaren normalkuntzarako plangintzan eta normalbidean sail bakoitzeko herri-organismoen —berezi euskararen defentsan eta horren berreskurapenean dihardutenean— protagonismoa eratu eta bultzatu behar da. Plangintza orokorrean eta normalkuntz politika osoan, berriz, euskal kulturari diharduten talde, elkarte eta erakunde herritarrek eskuhartze funtsezkoa eta nagusia behar dute. Administrazio publikoaren eta erakunde herritarren arteko harreman dialektikoa etengabe zaindu behar da euskararen normalkuntzaren prozesua benetan eraginkorra izango bada.

Herri-organismo eta erakundeek, berriz, beren autonomiari etsi behar diote; botere publikoek ez bait daukate euskara normalbidean jartzetik, haiek kontrolperatuz eta normalkuntz prozesua monopolizatuz.

2. ADMINISTRAZIO PUBLIKOEI ESKABIDEAK

2.1. Eskabide orokorrak

2.1.1. Euskararen normalkuntzarako lege orokor eta oinarrizkoa

Euskal Herriko administrazioen zatiketa eta bakoitzaren muga juridikoak kontutan edukiz, EKBren lehen eskabide nagusia hau da, administrazio publiko guzti horiei zuzentzen diena: Euskararen normalkuntzarako oinarrizko lege orokorra, orain arteko legezko hutsunea gaindituko duena.

Lege horrek probisionala eta irekia izan behar du, geroko aldakuntza administratibo eta politikoei begira.

Indar politikoen gehiengo handiak onartu behar du lege hori, hizkuntz politikak ez duelako partidista izan behar, eta gobernu-aldaketen menpe egon behar ez duelako euskararen normalkuntzaren prozesuak.

2.1.2. Euskararen normalkuntzarako «Kontseilaritzak»

Komunitate Autonomoan sorturiko Euskararen Kontseiluak garrantzi eta hedapen handiagoa behar du; era berean, beste administrazioetan ere antzeko kontseilaritzak sortu behar dira, euskararen plangintza orokorra landu eta horren normalkuntz politika orokorra bideratu eta burutuko dutenak.

Exekutatzaileak izan behar dute horrelako kontseilaritzek, eta politika sektorial guztietako euskara-politikaren koordinatzaileak.

2.1.3. Administrazio ezberdinen akordioak

Euskal Herriko hiru «eskualde»etako administrazio publikoek euskararen normalkuntzarako akordio minimo batzutara lehenbailehen iristea behar-beharrezkoa da.

2.1.4. Euskararen plangintzarako talde teknikoak

Euskararen normalkuntzarako plangintza orokorra bideratzeko eta lantzeko, lehen eginkizuna eta berehala abiatzekoa zera da: euskararen egoera eta dinamika aztertzeko talde teknikoa(k) eratzea, psikolinguistek, soziolinguistek, etab.ek osotua(k).

2.1.5. Euskararen plangintzarako Kongresua

Euskararen plangintza orokorrerako Kongresu zabal eta irekia antolatu beharra dago, eztabaida zabal baten ondoren. Euskal Herri osoko administrazio ezberdinekin batera, euskal kulturako erakunde herritarrek, sail guztietakoek, hartu behar dute parte bertan.

2.1.6. Herri-indarren onarpena

Printzipioz eta deklaraziotan ezezik, euskararen normalkuntzarako plangintzan eta politika osoan euskararen alde lanean diharduten talde, elkarte eta erakunde herritarrak aintzat hartzea eta horiei dagokien lekua ematea eskatzen zaie administrazio publiko-
ei, hauen maila guztietakoei.

Horren arabera, edozein suplantazio, kontrolperatze eta baztertze-politika gaitzetsi behar dugu zinez.

2.1.7. Erakunde herritarren publikotasuna

Euskararen normalkuntzarako azken urteotan sortu diren erakunde ofizialak baino lehen, hainbat herri-erakunde eratu zen kultur sail ezberdinetan euskararen alde lan egiteko. Horietako asko publiko izatekotan eta zerbitzu publikoa betez ihardun da orain arte.

Horrelakoei ezagutza publikoa egitea eskatzen da; eta era berean, erakunde publiko izan nahi duten erakunde herritarrak publiko bihurtzea, zerbitzu publikoa betetzen duten neurrian.

2.1.8. Euskararen aldeko kanpaina

Euskararen normalkuntzarako plangintzaren lehen edo aurre-urrats gisa, horren aldeko kanpaina global eta ekina beharrezkotzat jotzen da, herri-indarrak plangintzaren eta politika horren bidean abiarazteko, eta herri osoa horren alde jartzeko.

Berehalako helburu hauek lortu behar ditu kanpaina horrek: Euskararen egoera diglosikoari buruzko jaberazpena; normalkuntzarako hartuko diren neurri legal eta politiko onarpenerako jarrrera ona sortzea; euskararen berreskurapenerako Euskal Herriak eta herritar bakoitzak dituen eskubideak zabaltzea praktikan eta eguneroko bizitzan; euskara ikasteko gogoia eta konpromisoa hartzea jendea bultzatzea; ahal den guztietan herritarrak euskara erabiltzera bultzatzea, nahiz eta beti *ondo* erabiltzeko gauza ez izan.

2.2. Eskabide sektorialak

EKBk, eskabide orokor hauek egin ondoren, Euskal Herri osoko Botere Publiko-
ei eta, bereziki, gorenei (Eusko Jaurlearitzi,

Nafarroako Gobernuari eta Iparraldean Pariseko Gobernuari) eskabide zehatz hauek zuzentzen dizkie:

2.2.1. Euskararen estandardizazio eta modernizazioari dagokionez

Eskatzen da:

1. Euskararen modernizaziorako azken urteotan sortu diren eta bokazio publikoa agertu eta zerbitzu publikoa betetzen duten erakunde herritarren onarpen publikoa egitea eta beroriek biderik egokienez subentzionatzea. Horien artean sartzen ditugu bereziki: UEU, Elhuyar eta UZEI, Euskal Herri osoan diharduten erakunde herritarrak.

2. Lehendik bidean dauden programak kontutan hartuz eta sektorean dihardutenen ahaleginak koordinatuz, Institutu, Lanbide-Heziketa, Irakasle-Eskola eta, bereziki, Unibertsitateko sail desberdinetan oinarritzko testuak lantzeko plangintza orokor bat egitea eta hori aurrera eramateko irakasleei bide egokiak (materialak nahiz akademikoak) ematea.

3. Era berean, sektore desberdinetako lanbideetan alfabetatze tekniko bideratu eta lehendik dauden plataformak areagotzeko, erakunde publiko bat eratzea.

4. Urteko aurrekontuetan hondo ekonomiko finko bat esleitzea, euskararen ikerkuntzarako bekak eta bestelako diru-laguntzak ugariagoak izan daitezen.

2.2.2. Helduen alfabetatze eta euskalduntzeari dagokionez

Eskatzen da:

2.2.2.1. Komunitate Autonomoan

Epe luzerako, Euskal Herria berreuskalduntzeko moduko erakunde publiko bakarra sortzea eta, epe laburrerako, sektorean dabilzanak akordio batera iristea puntu zehatz batzutan, jarraian agertuko denaren arabera.

a) Helduen alorreko ikaskuntzaren doakotasuna. Ikaskuntzaren kostua ikasleko eta orduko zenbat den zehaztea proposatzen da eta, kostu estandarri buruz adostasunik ez balego, sektorean diharduten taldeetako teknikariak akordio batera lehenbailehen

iristea. Eta datorren urtera (1986) begira, HABEk zer-nolako aurrekontua duen ezagutzea proposatzen da, berori ondo aztertu eta eztabaidatu ondoren, diru-kopurua sektorekoen artean proportzioz bana dadin. HABEk ez du aurretiaz ezarriko diru hori non eta zertan inbertitu behar den, baina non eta zertan inbertitu den jakiteko eskubidea izango du eta inposa dezake helduen berreuskalduntzearekin zerikusirik duen zerbaitetan inbertitzea.

b) AEKren onarpen soziala. AEKk ateratzen dituen emaitzak eta beste edozein erakundek ateratzen dituenak berdintsuak direnez gero, proposatzen da AEKri beste erakunde edo zentruiei emanen zaizkien ikaskuntz alorreko eskubide berberak aitortzea.

c) Irakaslegoaren homologazioa: batetik, AEKn bi urtetan eskolak eman dituztenak besterik gabe eta definitiboki homologatuz eta, bestetik, beste guztiak era behin-behinekoan homologatuz. Azkeneko hauek hiru urtetako epea izango dute akordio bidezko birziklapenaren bidez homologazioa lortzeko.

d) Aurrerantzeko irakaslegoaren prestakuntza bultzatzeko ekimenak sustatu eta subentzionaetzea.

2.2.2.2. Nafarroan

a) Herri-mugimenduaren bidez euskararen berreskuratzea bultzatuko duen euskararen legea egitea eta lege-projektu horretan AEKk ere partehartzea.

d) Herri-mugimenduekin batera jokatuz, kontzientziatze edo jaberazpen-kanpainak, ikerketak eta abar aurrera aterako dituen Kabinete Teknikoa sortzea Nafarroako Gobernuan.

c) Euskararen alde diharduten herri-mugimenduen bultzagarri diren neurri espezifikoak hartzea, adibidez: matrikulak doan, lokal goekiak uztea edo alkilerak ordaintzea, etab.

2.2.2.3. Iparraldean

a) Oro har, eta hasteko, lokal publikoen eta finantzaketa publikoaren eskea egiten da. Eta zehazki:

b) Udalek behar besteko subentzioak eman ditzatela herrietako gau-eskolen gastuak estaltzeko eta lokal publikoak eskolak emateko.

c) Kontseilu Orokorrak subentziora eman dezala, AEKren egitura orokorra sendotuz eta indartuz joan dadin.

d) Akitaniako Eskualdeak materialetarako laguntza eman dezala, 1984-85 ikasturtean ukatua izan zaiona, hain zuzen.

2.2.3. Irakaskuntzari dagokionez

Eskatzen da:

2.2.3.1. Irakasle-Eskola eta Unibertsitateetan

a) Irakasle goari begira:

- Hemendik aurrera, 1985-86 ikasturteetik aurrera alegia, irakasle berriak hartzeko orduan, lehenetsuna euskaraz dakitenei ematea, hizkuntz prestakuntzaren eta gaitasun tekniko-zientifikoaren arabera.

- Euskara ez dakien eta ikasi nahi duen irakasleari, horretarako egokiak eritzitako bideak ematea, gehienez ere 2 urteren buruan euskara mendera dezan eta bere gaiak euskaraz emateko gai izan dadin.

- Irakasle guztiak, euskaldun zaharrak nahiz berriak, beren gaiak euskaraz eman beharko dituztenez gero, euskarazko prestakuntzaren aldetik Alfabetakuntza Teknikoan gaituak egotea. Haututzako epea, orobat, 2 urtekoa izango da.

- Euskarazko lerroak mantendu eta indartzea, euskara irakaskuntzan leku berriak irabaziz joan dadin. Eta eginkizun honetan diharduten irakasleak laguntza bereziz hornitzea, beren buruak areago prestatuz joan daitezkeen eta, honela, euskal irakasle goak bere maila lor dezan. Horretarako bide hauek proposatzen dira: bekkak, denbora libre gehiago, etab.

b) Ikasle goari begira:

- Irakasle-Eskoletan nahiz Unibertsitatean matrikulatu aurretik, ikasle goi guztiei azterketa bat egitea, berorien euskararen ezaugarri-maila nolakoa den jakiteko.

- Euskaldun zaharrek, karrera bukatu aurretik, Alfabetakuntza Teknikozko ikastaroak egin eta maila horri dagokion titulua lortzea.

- Euskaldun berriek, matrikulatu ahal izateko, gutxienik euskararen oinarriko ezagutza, hutsetik hasi eta mintzapraktikaraino

doan ezagutza mailakatua, edukitzea. Honek, batezbeste, 600 orduko ikastaroa egin eta gainditzea suposatuko luke.

Onartua izan eta matrikulatu ondoren, ikasturtearen lehen 4 edo 5 hilabeteetan zehar, egunero 6 ordu sartuko dituzte euskara ikasten. Talde honek gai izan behar du 2. ikasturtean besteekin batera ikasketak euskaraz egiteko.

- Ikasle guztiek, beren karrera bukatu baino lehen, *mintzamina* lantzeko, ikastaro berezi bat egitea. Alfabetakuntza Teknikoa, beraz, mintzamenaren gaitasunarekin bat eginda egongo da.

c) Egitura juridiko-administratiboari begira:

- Hegoaldean, Unibertsitate-barruti bakarra lortzea eta batasun geografiko horren barruan campus-ak gizarte-eskabideen arabera razionalki banatzea.

- Iparraldean, eskualdeari berari dagokion Unibertsitate-barruti propio baterako bideak egin eta Baionako Euskal Unibertsitate-Zentruaren haritik horretarako urratsak emanez joatea.

- Unibertsitate barruko antolakuntzan gestio-autonomia izatea: bai ikasketa-plangintzak egiteko, bai irakaslegoa hautatzeko, bai barne-gestioa bideratzeko, bai oposizio-sistemak arautzeko.

2.2.3.2. Lehen eta bigarren mailako ikastetxeetan

a) Irakaslegoa euskaradun bilakatuz doan prozesu honen barruan, irakaskuntzatik kanpora dauden eta, bereziki, lanik gabe aurkitzen diren irakasle euskaradunak berehala, eta kondiziogabeki, irakaslegoaren sarean integratzea.

b) Lehen mailako irakaskuntzaren euskalduntze-prozesu hau eskola guztiek, publikoek bezala pribatuek, kondiziogabeki onartzea eta bideratzea. Pribatutasunaren izenean ez da onartuko inolako salbuespenik, gutxiago euskararen kontra doakeenik.

c) Ikastolen presupostu orokorra, osoki eta Euskal Herri osoan zehar, administrazio publikoak bere gain hartzea eta orain arte egindako zorrez kondiziogabeki arduratzea, horren truke inolako hipotekarik eskatu gabe.

d) Ikastolek, beren oinarri den euskaltzaletasuna defendatuz segitzea: lehenik, elebitasunari uko eginez eta D ereduari tinko eutsiz; bigarrenik, eskola publikorantz joz eta, aldi berean, euskarazko irakaskuntza segurtatuz; azkenik, doakotasuna ozenki oihukatuz.

e) Eskolaurreko geletako haur-kopurua gutxitzea. Honela, bide batez, irakasle gehiagori lanpostua eskaintzen zaio.

f) Haurtzaindegiak indartzea eta horretarako bideak jartzea. Euskararen hazia oso emankorra denez gero, ezinbestekoa da arlo horretan bereziki saiatzea.

2.2.4. Komunikabideei dagokienez

Eskatzen da:

2.2.4.1. Telebistan

a) Hasteko, eta gutxien-gutxienez, 3. eta 4. kateak martxan edukitzea.

b) Euskal Herri osora hedatuko den Euskal Telebista Nazionala izatea. Horretarako behar diren tratuak egin beharko dira Nafarroan eta Iparraldean errepitidoreak jarri ahal izateko.

c) Espainiako bi eta Frantziako hiru telebista-kateetan euskararekiko arau batzu onartuak egotea, euskaldunok errespetuzko trataera izan dezagun.

d) Telenorte, Telenavarra eta FR.3ko programa erregionaletan euskarari trataera berezia eskaintzea, berorien programetan euskara euskaldun-kopuruaren proportzioaren arabera ager dadin.

2.2.4.2. Zineman

a) Hasteko, eta gutxien-gutxienez, Euskal Herrian zinemagintza erregulatuko duen lege bat egitea, berorren atal guztietan erregulatuko duena: produkzioan, banaketan eta erakusketan.

b) Euskal zinemagintza eraikitzeke oinarriak ezartzea, hor barruan sartuko lirakeelarik: produkzio-etxeak; aktore, zuzendari, teknikari, bikoizle eta abarren eskolak; laborategiak, kamerak, nahasketa-mahaiak, etab.

c) Euskarazko produkzioak ikusi ahal izateko banatzaileak eta erakusleak laguntzea.

d) Euskarazko filmeak erregulatuko dituen «ley de pantallas» moduko bat egitea.

e) Euskal zinema sustatzea: bai telebista bidez, bai eskoletan

euskal zinemaren erakusketak eginez, bai euskal zine-klub herritar-
rrak lagunduz, bai zinema-zuzendari berriak bultzatuz.

2.2.4.3. Antzerkian

a) Euskal antzerkiaren oraina eta geroa bermatuko duen lege
bat gauzatzea, falta zaion gutxienezko azpiegitura lor dezan.

b) Azpiegitura horren lorpenerako beharrezkoak diren bitarte-
koak gauzatzea. Honek eskatzen du: antzerki-taldeak eraikitzea;
antzerkigile, gidoigile, teknikari, antzezle, zuzendari, monitore,
etab. sustatzea; zirkuituak sostengatzea, antzoki eta lokalak egoki-
tuz; taldeentzako ikastaroak antolatzea; forma parateatralak ikertu
eta sakontzen laguntzea; antzerki-lanen argitalpenak bultzatzea;
antzerki-artxiboa sortzea; muntaiak ekonomikoki laguntzea; an-
tzerki-talde eta -zentru iraunkorren sorrera bideratzea; telebista
eta irratian saio dramatikoak sartu eta eratzea.

c) Antzerki-idazleen eta antzerki-taldeen sariketak eta topake-
tak antolatzea eta areagotzea.

2.2.4.4. Bertsolaritzan

a) Bertsolaritza euskal gizarte osora hedatzea, nekazal gizartera
bezala hirira, eta horretarako bideak erraztea.

b) Bertsolari berrien etorkizuna bermatu eta areagotuz joatea,
bertsolari-eskolak lagunduz eta eskoletan zabalduz.

c) Bertsolaritzaren emanaldiak, ez bakarrik irratian, telebistan
ere eskaintzea.

d) Txapelketak, sariketak eta bertso-jaialdiak antolatu eta bul-
tztatzea.

2.2.4.5. Irratian

a) Hasteko, eta gutxien-gutxienez, Euskal Herri osoa esparru-
tzat hartuko duen Irrati Nazionala izatea.

b) Euskal Herrian «irradi libre»ek eskaintzen duten alternatiba
probetxatuz, berorientzat laguntza ekonomikoa eta lege-babesa
lortzea.

c) Katea estatu mailakoak, pribatuak nahiz estatuarenak, deszentralizatzea eta, deszentralizatuz gero, berorietan euskaldun-kopuruaren proportzioaren arabera euskarazko programazioa eskaintzea.

d) Udal eta eskualde mailako euskal irratia bideratzea eta indartzea.

2.2.4.6. Prentsan

a) Ezinbestekoa da euskal prentsa babestuko duen lege bat egitea. Lege honek bi erizpide hauek errespetatu beharko lituzke: lehenik, lurraldearen aldetik nazionala izatea eta, bigarrenik, dauden edo aurkez daitezkeen egunkari-projektu guztiei baliabide berberak eskaintzea.

b) Ezinbestekoa da, halaber, «komunikabide diglosikoek» beren irakurleko euskaldunaren proportzian euskaraz argitaratzea.

c) Euskara hutsezko prentsa lorbidean jartzeko, beharrezkotzat jotzen da euskal erakunde publikoek medio diglosikoak presionatzea, neurri jakin batzutan bederen euskara sar dezaten; aldizkako prentsa euskalduna sendotzea, bultzatzea eta laguntzea; euskara hutsezko egunkari bat edo batzu kaleratzea; teletipoak euskarara itzulaldatzeko zerbitzu bat sortzea.

2.2.4.7. Liburugintzan

a) Euskal liburugintzaren urratsak zehazki markatzea, lehentasunak beharrianen arabera finkatuz.

b) Liburua ikusentzutezkoetan sartzeta, ETBn eta TVn adibidez.

c) Liburuaren aldeko ekintzak egitea: animazio-ekintzak herrietan eta liburutegietan, liburuaren jaiak, etab.

d) Liburutegien sarea zabaltzea eta euskal liburuarekin areago hornitzea.

e) Argitaletxeen profesionaltasuna zaindu eta laguntzea.

f) Euskal idazlea laguntzea, horretarako pizgarriak izan litezkeen bide aproposak jarritz, adibidez: poltsak, animatze-kontratuak, eskari konkretuak eta puntualak, urte sabatikoa, etab.

2.2.5. Administrazio publikoari dagokionez

Eskatzen da:

a) Euskararen normalkuntz prozesua bideratu eta kontrolatze-ko behar den azpiegitura sortzea, horretarako ezinbestekoak diren arduradunak izendatuz euskararen kabineteen inguruan.

b) Administrazioa benetan euskalduntzeko erabaki politikoa hartzea eta horretarako behar den finantzaketa ekonomikoa aurrekontuan izendatzea.

2.2.5.1. Administrazioan oro har

c) Eritzi publikoa euskararen normalkuntz prozesuaren alde jar dadin, marketing-teknika egokiak oro erabiltzea.

d) Administrazioa barnetik euskalduntzeko, funtzionari berriak euskaldunak izatea. Zonalde erdaldunetan euskaldunik ez balego, hartuko den langilearen euskalduntzea aurretik garantizatuko da, epeak eta bideak markatuz.

e) Kargudun hautatu eta agintedun guztiek euskaraz jakitea, administrazioaren maila guztietan.

2.2.5.2. Justizi administrazioan

a) Justizi administrazioa barnetik euskalduntzeko, batetik, funtzionari berriek gutxienik alfabetatze mailan euskaraz jakitea eta, bestetik, oraingo funtzionari erdaldunak euskalduntzeko plangintza zehatza egitea.

b) Eritzi publikoa bereziki lantzea, herritarrek justizi administrazioaren aurrean beren hizkuntz eskubideak errebindika ditzaten eta justizi administrazioa euskara erabiltzera behartu dezaten.

2.2.6. Gizarte-zerbitzuei dagokienez

Eskatzen da:

a) Botere publikoek eritzi publikoa bereziki lantzea, gizarte-zerbitzu guztietan (saltegi, taberna, elkarte eta abarretan) euskara erabiltzearen aldeko giroa sor dadin.

b) Administrazio publikoak gizarte-zerbitzuetan presioa egitea, euskara darabiltenei laguntza eta abantaila ekonomikoak eta bestelakoak emanez.

2.2.7. Lan-munduari dagokionez

Eskatzen da:

a) Administrazio publikoek beren esku hartzea lan-mundua euskalduntzeko plangintzaren nondik norakoa markatzea eta praktikara eramatea. Zentzu honetan, euskal administrazio publikoek presio berezia egitea eskatzen zaio, propaganda, etiketa, katalogo eta horrelakoetan euskararen presentzia egokia ziurtatua gera dadin.

b) Langileen artean euskararen aldeko eritzi kolektiboa sortzea, konbenioetan eta gainerako batzarreetan euskararen erabilera garbiki errebindikatu dezaten.

c) Lan-mundua euskalduntzeko eta bertako lexiko profesionalak eta teknikoak planteatzen dituzten arazo espezifikoek egokitasunez erantzun ahal izateko, hizkuntzaren modernizazioak sektore honetan eskatzen duen azpiegitura eraikitzea eta programatzea.

3. EKBren EKINBIDEA

3.1. Iharduerarako abiaburu orokorrak

3.1.1. EKB: Koordinazioa eta eragiletza

Euskal kulturari diharduten oinarriko talde, elkarte eta erakunde herritarren koordinaziorako eta eragiletzarako sortu eta eratu da EKB (Euskal Kulturaren Batzarrea). Ez da inolako erakunde sektorial berriren bat edota beste erakunde herritarren gain-erakunderen bat. Haiek koordinatzen saiatuko da, sailka eta herri eta nazio mailan.

Era berean, indar herritarren eragiletza sail guztietan bultzatzen eta herri-organismoen eskuhartzea eratzten saiatuko da EKB: e.b., euskararen modernizazio-lanean diharduten erakundearen koordinazioa areagotzen, euskararen irakaskuntzan herritar guztiak «pedagogi lana» bultzatzen, ikasleen arteko EKT edo EKMak eratzten, bertsolarien elkartearen arteko batasuna eta lankidetzaz bultzatzen, etab. etab.

Izaera eta eginkizun horien arabera izango dira EKBren antolamendua, programa, jokabidea eta ekintzak.

3.1.2. Erakunde politiko eta sozialak, eta EKB

Plangintzarako abiaburuetan adierazienez, euskararen normalkuntza ez da inolako erakunde politiko edo sozialen monopolioa. Baina Herri honen prozesu politiko, sozial eta kulturalari lotuta doa euskararen berreskurapena: Euskal Herriaren askapen osoari loturik dago euskararen normalkuntza benetakoa.

Printzipio horren arabera, EKB bere buruaren jabe da bere antolamenduan eta ihardunbidean, edozein talde ideologiko eta erakunde politiko nahiz soziali buruz. Euskararen normalkuntzari dagokionez, guztiorien aurrean errebindikazioak eta eskabideak ipintzen eta horien jokabide desegokiak salatzen saiatuko da EKB, askatasun osoz.

Dena dela, eta lehenago esandako abiaburuen arabera, ezin ditu, hasteko, gaurko Euskal Herriko erakunde eta talde politiko eta sozial guztiak berdin juzgatu, euskararen normalkuntzari eta berreskurapenari buruz horiek duten «projektua» ikusiz.

3.1.3. EKB eta administrazio publikoak

Euskararen normalkuntzaren alorrean bereziki, administrazio publikoen eta herri-mugimenduaren arteko harremanek dialektikoak izan behar dute. Herri-mugimenduak administrazioaren zirikatzailerik eta eragile izan behar du.

Indar, talde, elkarte eta erakunde herritarren koordinazioa denez, EKB prest dago normalkuntzarako plangintzan partehartze-ko; eta herriaren protagonismoa ezagutzea eta bideratzea eskatzen du.

Edozein plangintza burutu aurretik, euskal kulturako talde, elkarte eta erakunde kongresu zabal eta irekia egin beharko dela uste du EKBk. Horretan parte espezifikoa eduki beharko dute kultur organismo herritarrek.

3.1.4. Euskal Herri osokoa da EKB

Euskal Herri osora zabaltzen da EKB. Era berean uste du, ahalik eta erakunde gehienek, euskararen normalkuntzari dagozkio-

nek, Euskal Herri osoan ihardun behar dutela, arazoak berak horixe eskatzen duelako.

Hala ere, bere ihardunbidean eta harremanetan, herrialde edo eskualde bakoitzeko egoera linguistikoari eta herri-indarren koordinazioari egokituko zaie.

3.1.5. Kultur sailen artekoa da EKB

Euskararen normalkuntzarako plangintzak kultur sail guztiak hartu behar dituela uste du EKBk. Horregatik bere antolamenduan eta ihardunbidean orokortasun eta globaltasun horiek funtsezkotzat jotzen ditu, sail bakoitzeko interes bakarren pean edota gremialismoan ez erortzeko.

Sailen arteko koordinazioa eta lankidetzak bultzatuko ditu beti, ondo jabeturik dagoelako sail batean ezin daitekeela euskara normaldu besteetan ere normalduz ez badao, nahiz eta plangintza orokorrean lehentasun batzu markatu beharra egon.

3.1.6. Herri-mobilizazioa

Herri-dinamikan oinarritzen denez eta horretatik abiatzen EKB, euskararen normalkuntzarako eta berreskurapenerako herri-mobilizazioa jartzen du oinarri-oinarrian.

Euskararen aldeko mobilizazio herritarrak azken urteotan hainbat sektore sozialetan behera egin duela aitorturik, hori suspertu, bizkortu, zabaltu eta eratu beharra ikusten du EKBk.

3.1.7. Militantziaren premia

Euskararen normalkuntza eta berreskurapena ez da etorriko legeetatik, neurri administratiboetatik edota politika burokratikoetik. Instituzionalismoari ihes egin behar zaiola uste du EKBk, nahiz eta euskararen normalkuntza benetan beren eskuetan hartuko duten maila guztietako instituzio ofizial, publiko eta pribatuak beharrezkoak izan.

Euskararen eta euskal kulturaren normalkuntzan diharduenaren prestakuntza eta egoera profesionalak errebindikatzea eta lortzea normaltzat jo behar dira. Baina profesionalismo hutsean ez dago gaur euskararen berreskurapenerako esperantzak uzterik.

Euskararen aldeko militantzia behar-beharrezkoa ikusten du EKBk, eta etengabe landu beharra euskal gizartearen sektore eta maila guztietan. Militantzia ez dago profesionaltasunaren aurka, baina bai profesionalismoaren eta funtzionarismoaren aurka.

Bestalde, gaurko euskal gizartean euskararen eta euskal kulturaren aldeko militantzaren eskubideak defendituko ditu EKBk edonolako marjinalismoaren edo baztertu-nahiaren aurka.

3.1.8. Euskararen erabilpena

Euskararen erabilpena da horren normalkuntzaren eta berreskurapenaren azken erizpidea, lehenago ere adierazi denez. Horregatik euskararen erabilpen soziala —maila guztietakoa— bultzatuko du beti EKBk. Horren berreskurapenak euskara dakitenetatik abiatu behar duela uste dugu, horiek bultzatuko bait dute euskararen hedapena eta ez dakiteneen euskalduntzea.

Puntu eta ikuspegi hori hartzen du EKBk bere jokabidearen eta ihardunbidearen erizpide nagusitzat.

3.1.9. Euskal «batzordeen» behin-behinekotasuna

Erakunde kulturazkoetan eta sozialetan, gizarte-zerbitzuetan, organismo ofizialetan nahiz enpresa pribatuetan euskararen «aurpegia garbitzeko» edota horren erabilera sustatzeko sortu ohi diren eta eratu beharrezkoak diren «euskal batzordeak» edo «kabinete teknikoak» edo «itzulpel-zerbitzuak», edo antzekoak, behin-behineko neurritzat hartzen ditugu euskararen normalbidean, eta bakar-bakarrik horiek barruko euskararen ezagutza zabaltzera eta horren erabilera *normaltzera* —euskara osorik berreskuratuzera— eramango duten neurrian.

Helburu horren barruan bakarrik bultzatuko eta lagunduko ditu EKBk horrelako neurriak, euskara ez bait da gizarte-bizitzako zera sektorial eta marjinala, eta bai horren funtsa eta biziera.

3.1.10. EKBren salaketa- eta presio-lana

Gizartearen jaberazpen-eginkizunaz eta kultur sailletako eta herrietako oinarriko euskal organismoen eragiletza- eta koordina-

zio-lanaz gain, salaketa eta presioa ere bere jokabidetzat hartzen ditu EKBk. Mugimendu herritar gisa, euskararen normalkuntzaren kontrako kanpainak eta jokabideak salatuko ditu edonolako erakunde kulturazko, politiko, sozial edo administratiboren aurka. Era berean, boikot herritar zabalak antolatuko ditu euskararen normalkuntzaren aurka jokatzaren duten gizarte-zerbitzuen eta enpresen aurka. Erdara hutsez ari diren komunikabide sozialen, eta euskara baztertzen duten denda, merkatu handi eta bestelako zerbitzu pribatuen aurka.

Era berean, erresistentzia zibilezko neurriak hartuko ditu euskararen normalbidetik zinez jokatzaren ez duten zerbitzu publiko eta erakunde ofizialen aurrean.

3.2. Ihardunbidearen ardatzak

EKBren ekintzen programa zehatzik ez da hemen emango; baina ihardunbidearen ardatzak agertzean, hainbat ekintza konkretu ere formulaturik geldituko da. Epe motzerako eta luzeagorako programaren abiapuntua izango da guztiori.

Lau ardatzetan ipintzen du EKBk bere ihardunbidea: Gizartearen jaberazpena - Ekintza bateratua - Eskakizunak - Plangintza orokorra. Horien arabera banatuko ditugu ondoren eskainiko diren puntuak.

3.2.1. Gizartearen jaberazpena

3.2.1.1. Dossieraren zabalkuntza

Oraingo dossier honek oinarri eta abiapuntu bat izan nahi du, euskararen normalkuntzaren aldeko eta horren plangintzaren aldeko sentsibilizazioa eta jaberazpena bizkortzeko.

Dossieraren inguruan elkarrizketa eta eztabaida zabal bat antolatuko du EKBk, bai kultur sailka, eta bai orokorki, euskararen eta euskal kulturaren defentsan eta horren normalkuntzarako lanean diharduten organismo herritarren artean.

3.2.1.2. Jaberazpen-kanpaina sistematikoak

Euskararen eta euskal kulturaren aldeko kanpaina sistematiko-

ak antolatuko ditu EKBk, ahal duen neurrian. Horretarako baliabideak, hauek izango ditu: komunikabide sozialak, hitzaldiak, mainguruak, jaialdiak, etab.

3.2.1.3. Unean uneko jarrera azaltzea

Euskararen eta euskal kulturaren normalkuntzaren kontrako eritzi eta erasoei aldiari aldiko erantzuten saiatuko da EKB, datozela horiek lagunbanakoengandik, nahiz talde politiko edo sozial ezberdinetatik.

Era berean, edozein kultur sailetan agertzen diren arazo puntualetan argitasuna egiten saiatuko da EKB, saileko taldeekin batera, arazoaren inguruko informazioa beste sailetan ere zabalduz, baita eztabaida eratuz ere.

Eraso eta arazo oso larriak eta handiak sortzen direnean, Herri-Batzarrea antolatuko du, organigraman dagoen bezala, herri-indarrek postura bat hartzeko.

3.2.1.4. Kritika-lana

Bi aldetatik eramango du EKBk bere kritika-lana, administrazio publikoari, nahiz erakunde politiko, sozial eta kulturaleri begira:

- a) Horien dokumentuetako eta jokabideetako alderdi onak go-raipatuz eta erakutsiz.
- b) Horien postura teoriko nahiz praktikoetako hutsuneak eta okerrak salatuz.

3.2.2. Ekintza bateratuak

Herritarrek partehartuko duteneko kultur ekintzak adierazi nahi dira hemen: euskararen eta euskal kulturaren (edozein sailetakoren) defentsarako eta eragintzarako egingo direnak, alegia. Ekintza horiek oso loturik doaz noski etengabe aurrera eraman beharreko jaberazpenarekin eta sentsibilizazioarekin.

3.2.2.1. Euskararen eguna

EKBk erabakirik dauka urtero Kultur sail guztien artean Euskararen eguna antolatzea eta ospatzea, kultur ekintza herritar gisa. Bere ekintza bateratu nagusia horixe izango du, hain zuzen.

3.2.2.2. Euskararen erabilpenerako kanpainak

EHErekin batera, gizarte-sektore ezberdinetan euskararen erabilpena zabaltzeko —eta hainbat erakunde eta zerbitzu publiko nahiz pribatu horretara bultzatzeko— ekintzak antolatuko ditu, non kultur sektore ezberdinek hartuko bait dute parte, eta talde, elkarte eta erakunde herritarrak inplikatuak bait dira.

3.2.2.3. Kultur sailletako eta taldeen ekintzak

Kultur sail bakoitzean edo herri nahiz eskualde bakoitzean antolatuko diren kultur ekintza herritarrak euskarritzen, zabaltzen eta horien oihartzuna izaten saiatuko da EKB.

3.2.2.4. EKBren zerbitzuak

Euskararen eta euskal kulturaren aldeko ekintzak, errebindikaziozko, defentsazko, protestazko edo kulturgintzazkoak antolatu eta burutu nahi dituzten talde, elkarte eta erakunde herritarrei laguntzeko hiru zerbitzu-modu eratzeko asmoa du EKBk:

- a) Euskal kulturaren eragintzarako eta kultur ekintza herritarren koordinaziorako eta aholku teknikozko zerbitzua.
- b) Euskararen eta euskal kulturaren defentsarako elkarte, bere aholkularitza juridikoaren zerbitzu eta guzti.
- c) Guztiorren inguruko berri-albisteen zerbitzurako buletina.

3.2.3. Eskakizunak

3.2.3.1. Aurrekontuen kontrola

Maila ezberdinetako administrazio publikoen aurrekontuetan euskararen eta euskal kulturaren normalkuntzari eta plangintzari izendatuko zaizkion diru-kopuruak zorrotz aztertuko ditu EKBk, eta bere eritzia eta eskakizunak azalduko alor horri buruz.

3.2.3.2. Kultur erakunde herritarren eskakizunak

Kultur sailletako nahiz auzo eta herrietako euskal kultur elkarte eta erakunde herritarren edonolako eskakizunak, administrazio publikoari egiten zaizkionak, bere eskakizuntzat hartuko ditu, hasteko, EKBk.

Eskakizun horiek beretzeko eta dagokien lekuetan eta instantzietan aurkezteko, bultzatzeko eta bideratzeko prozedura eta baldintzak aztertu eta zehaztuko ditu horretarako EKBk.

3.2.3.3. Herri-dinamikaren defentsa eta lekua

Euskararen eta euskal kulturaren normalkuntz prozesuan herri-dinamikaren garrantzia baieztatuko du beti EKBk. Eta horren arabera oinarrituko du kultur talde, elkarte eta erakunde herritarren lekua; horien eskubideak babestuko ditu eta errebindikatu beti EKBk, administrazio publikoen aurrean: Normalkuntzaren plangintzari dagokionez batez ere egingo du EKBk lan hori.

3.2.3.4. Herri eta auzoetako kultur talde eta elkarte herritarrak

Udal-herri eta eskualde mailan euskararen normalkuntzarako antolatuko diren batzorde eta kabineteetan bertako euskal kulturako talde eta erakunde herritarren partehartzea eskatuko eta bultzatuko du EKBk, herri-indarren protagonismoa eta normalkuntzaren herri-dinamika zaintzeko.

3.2.4. Normalkuntzarako plangintza

3.2.4.1. Euskararen plangintzarako oinarriak: Dossier

Dossier honen bidez eskaintzen ditu EKBk euskararen normalkuntzarako plangintza orokorraren oinarri eta ardatz nagusi batzu, euskal kultur talde eta erakunde herritarretatik begiratuta. Horren eskakizunari eutsiz, horren beharra, baldintzak eta helburuak ezaguterazten saiatuko da EKB herritarren artean, bereziki dossier hau zabalduz eta azalduz.

3.2.4.2. Kultur sailletako eta gizarte-sektoreetako plangintzak

Plangintza sektorialak, era berean, egokiak, beharrezkoak eta oso kontutan eta aintzat hartzekoak direla uste du EKBk. Sail eta sektore bakoitzean lantzen diren plangintzak zabaldu eta ezaguteraziko ditu herritarren artean, eta defendatuko edonolako erakunderen aurrean.

Bide horretatik, sail bakoitzean euskararen normalkuntzarako plangintzan eskuhartzera saileko edo sektoreko lagun, talde eta

erakunde herritarrak bultzatzearekin batera, beste sailtako plangintzen eskarmentuaren berri ematen saiatuko da EKB.

3.2.4.3. Herri eta eskualde mailako plangintzak

Era berean, herri eta eskualde ezberdinetan euskararen normal-kuntzarako plangintzan diharduten talde eta erakunde herritarrei beste lekuetako eskarmentua ezaguterazten saiatuko da EKB, eta guztien arteko harremanak lotzen eta koordinazioa eratzen.

3.2.4.4. Normalkuntz politikaren kontrola

Administrazio publikoaren maila ezberdinetan eta kultur sail ezberdinetan landuriko plangintzaren arabeko politikaren aurrerabidea kontrolatzen eta atzerapenak nahiz hutsuneak salatzen saiatuko da EKB.

3.2.4.5. Plangintzarako Kongresua

Horrelako kongresua administrazio publikoari eskatu ondoren, EKBk bere partehartzea eskatzen eta bere lankidetzak eskaintzen du, euskal kulturako sail ezberdinetako elkarte eta erakunde herritarrei beren funtsezko erantzukizuna aitortuko zaien neurrian.